

O djelatnosti zidarskog majstora Joannesa Eythera krajem 18. st. u Zagrebu

Zagrebačka povijesna urbana jezgra, tj. današnji Gornji grad, Kaptol i Donji grad, skrivaju još mnogo neriješenih problema s obzirom na imena i djelatnost graditelja pojedinih značajnih javnih i privatnih zgrada.

Čak i nakon najnovijih istraživanja, koja su osvijetlila mnoge do danas još neriješene probleme u vezi s djelatnošću zagrebačkih zidara¹ i koja su nam otkrila nova imena zagrebačkih zidarskih majstora 18. i prve polovine 19. stoljeća,² ipak nam je ostala i nadalje većina graditelja građevinskog fonda zagrebačke povijesne jezgre neprepoznata.

Najviše je graditelja odnosno zidarskih majstora bilo u Zagrebu oko 1775. godine, kada su zidarski majstori toga grada imali svoja zidarska poduzeća, u kojima su te godine upošljavali 11 pomoćnika i 3 naučnika, tj. svaki je zidarski majstor u prosjeku imao po 4 pomoćnika i jednog naučnika, a što je prema cehovskim pravilima značilo da je gradio po jednu zgradu na godinu.³

U tadanjoj prijestolnici Trojedne kraljevine, u gradu Varaždinu, djelovala su u to vrijeme, tj. 1775. godine, dva zidarska majstora sa 24 pomoćnika i 8 naučnika te je prema tome u to vrijeme u Varaždinu došlo na svakog zidarskog majstora u prosjeku po 12 pomoćnika i 4 naučnika.

Krajem 18. stoljeća »zagrebačka je arhitektura opet ostala na jednom majstoru (Ivanu Eytheru), te je takvo stanje trajalo sve do 1809. godine, odnosno 1810, dok nije došao Bartol Felbinger i postao cehovskim majstorom«.⁴

Joannes Eyther »Magister murariorum Moravus« djeluje u Zagrebu kao zidarski majstor već prije 1775.

godine, jer već 5. veljače 1775. postaje zagrebački građanin.⁶ On umire u Zagrebu 1822. godine.⁷

Opus zagrebačkog zidarskog majstora Joannesa Eythera početkom 19. stoljeća podrobno je istražila i publicirala dr Lelja Dobronić,⁸ osvrnuvši se na graditeljsku djelatnost spomenutog majstora od 1800. godine nadalje, dok o djelatnosti tog majstora za razdoblje od 1775. do 1800. godine postoje u stručnoj literaturi tek šturi podaci. Joannes Eyther, ostavši jedini zidarski majstor u Zagrebu potkraj 18. stoljeća, imao je vrlo mnogo posla te »on već 1782. godine ima 20 pomoćnika i 10 naučnika, pa je po broju zaposlenih nadmašio prijašnja tri majstora. On godine 1795. već ima čak 36 pomoćnika i 7 naučnika, pa je očito da je te godine gradio na 7—9 gradnji«.⁹ Iako je Joannes Eyther bio središnja ličnost zagrebačkog graditeljstva krajem 18. stoljeća, tj. sve do pojave Bartola Felbingera početkom 19. stoljeća, napominje u vezi s tim majstorom dr Lelja Dobronić ovo: »... na žalost nemamo nikakva osnova pokojemu bismo mu mogli pripisati koju zagrebačku zgradu, iako ih je nekoliko podignuto u tom razdoblju.«¹⁰

Na temelju arhivskih istraživanja kao i na temelju sačuvanih planova i troškovnika moguće je barem djelomično osvijetliti građevinsku aktivnost Joannesa Eythera u razdoblju od 1775. do 1800. godine.

Prema tim istraživanjima mogla bi se građevinska aktivnost Eythera ustanoviti na ovim radovima:

- Godina 1776. Joannesu Eytheru povjerava se snimanje bivšeg isusovačkog samostana u Zagrebu.
- Godina 1779. Joannes Eyther izrađuje predračune i troškovnike za zidarske radove u vezi s prvim planom zagrebačkog ksenodohija.
- Godina 1780. Joannes Eyther predlaže podzidavanje suviše otkopanih ulica Gornjeg grada.
- Godina 1780. Joannesu Eytheru bila je povjerena adaptacija i uređenje palače grofa Sigismunda Vojkovića-Vojkffy u Matoševoj ul. 9 (danas zgrada Povijesnog muzeja Hrvatske), do koje adaptacije nije došlo.
- Godina 1782. Joannes Eyther vrši adaptacijske radove u zgradi za novu osnovnu školu u Zagrebu »u zgradi opatica tik do samostana Klarisa«, te u vezi s time sastavlja predračune i troškovnike.
- Godina 1782. Joannes Eyther izrađuje plan II. za novogradnju hospitala na Harmici, te sastavlja potrebne troškovnike.
- Godina 1789. Eyther snima bivši franjevački samostan na Kaptolu.
- Godina 1790. Eytheru se povjerava adaptacija bivšeg isusovačkog kolegija za potrebe Generalkomande.

¹ Istraživanja dra F. Buntaka, dr L. Dobronić, dr Đ. Cvitanović i dr.

² Dr Lelja Dobronić, Bartol Felbinger i zagrebački graditelji njegova doba, Zagreb 1971.

Dr Đurđica Cvitanović, Majstorsko djelo graditelja Josipa Patzelta, Radovi Instituta za povijest umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu, god. I, br. 1/2, Zagreb 1972.

Dr Lelja Dobronić, Zagrebački graditelji i građevinski ceh u 18 stoljeću, Iz starog i novog Zagreba, br. V, Zagreb 1974.

³ Dr L. Dobronić, Zagrebački graditelji i građevinski ceh u 18 stoljeću, o. c., str. 70.

⁴ Historijski arhiv Varaždin — sign. HAV-I-1, LXX-3.

⁵ Dr L. Dobronić, o. c., str. 70.

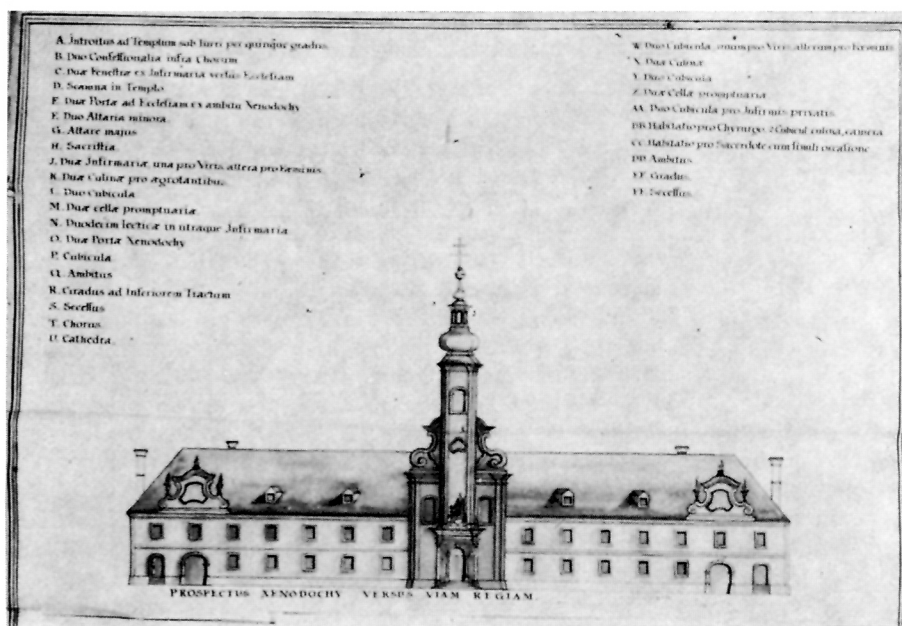
⁶ Emil Laszowsky — L. Dobronić, Monumenta historica Civitatis Zagrabiae, sv. XX, Zagreb 1971, str. 153.

⁷ L. Dobronić, Bartol Felbinger, o. c., str. 25—26.

⁸ L. Dobronić, Bartol Felbinger, o. c.

⁹ L. Dobronić, Zagrebački graditelji ..., o. c., str. 70—71.

¹⁰ L. Dobronić, Bartol Felbinger, o. c., str. 25.

1 Plan pročelja za novogradnju zagrebačkog Hospitála iz 1778—1779. g.

Godina 1792. Joannes Eyther izrađuje novi plan za novogradnju bolnice na Harmici i sastavlja potrebne troškovnike.

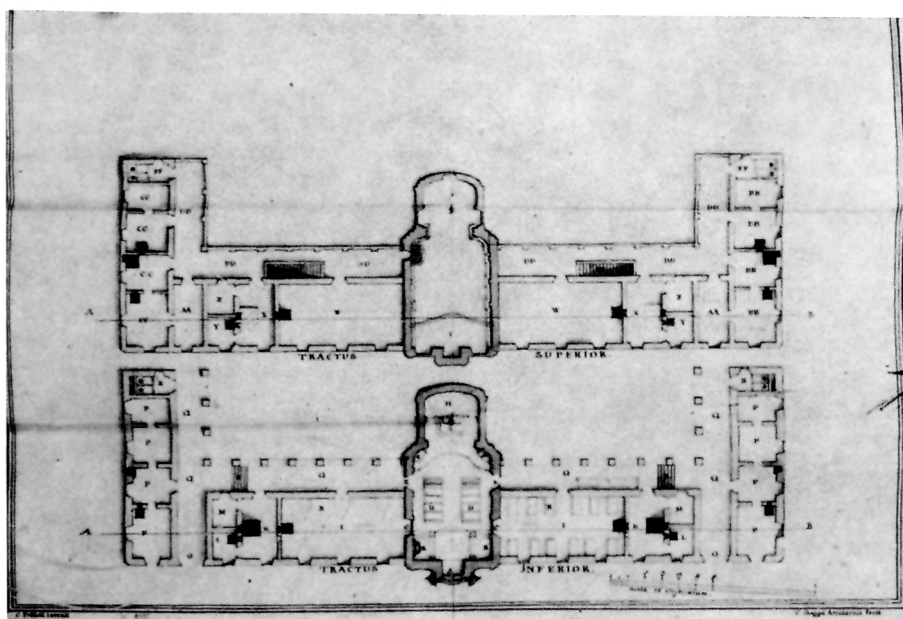
Godina 1794. Joannes Eyther počinje gradnju nove zagrebačke bolnice na Harmici.

Godina 1795. Te je godine bila dovršena tek kapela, dok su ostali radovi na bolnici zapeli radi pomanjkanja novca.

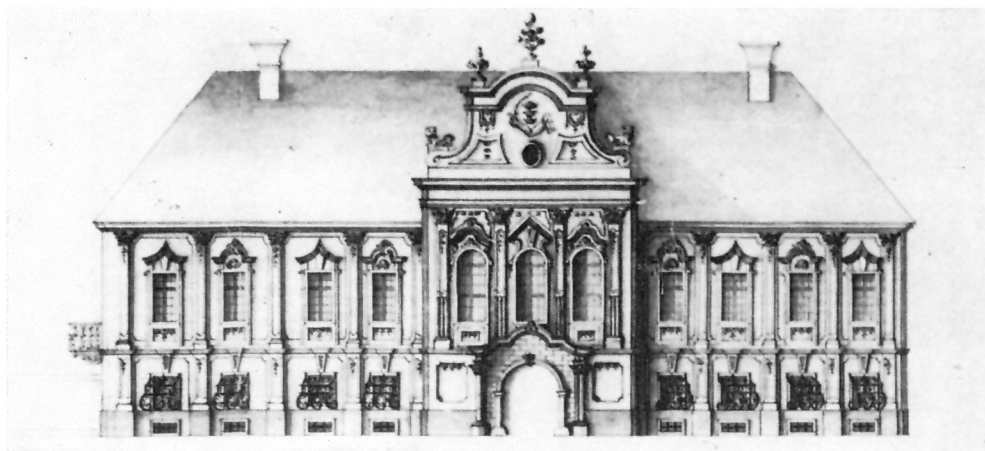
1. Bivši isusovački kolegij u Zagrebu

Kao što je već napomenuto, među prvim većim zadacima bilo je Joannesu Eytheru povjereno godine 1776. snimanje kompleksa bivšeg isusovačkog kolegija u Zagrebu. S time u vezi snimio je Eyther tlocrte prizemlja i svih katova tog kompleksa.¹¹

¹¹ Dr Đurđica Cvitanović, Dokumentaciona građa isusovačke arhitekture u sjevernoj Hrvatskoj i Slavoniji, Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske, br. 1, Zagreb 1975, str. 224—225.

2 Tlocrt za novi zagrebački Hospital na Harmici (1778—1779. g.)

3 Zagreb — Palača Vojković-Vojkfffi (danas Povijesni muzej Hrvatske, Matoševa 9) — Arhitektonska snimka pročelja palače od G. B. Bacchinija, 1780.

2. Troškovi Joannesa Eythera za I. plan novogradnje zagrebačkog *hospitala na Harmici*

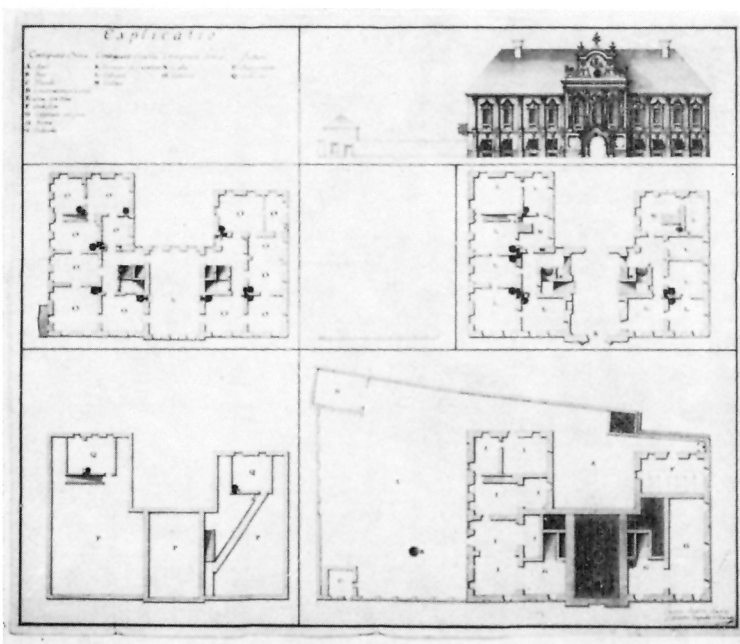
Novu bolnicu, odnosno ksenodohij, valjalo je graditi u Zagrebu, i to na trgu Harmici na mjestu nekadašnjeg isusovačkog vrta, koji je aktom zagrebačkog magistrata od 1775. godine bio predan zaslužnim građanima. S obzirom da oni sve do 1779. godine nisu na tome mjestu ništa sagradili, preuzeo je grad ponovo taj teren i predao ga na upravu kuratoru gradskog hospitala.

Gradski magistrat u Zagrebu donosi već na svojoj sjednici od 29. ožujka 1779. godine uvjete pod kojima će se sagraditi novi i prijeko potrebni ksenodohij u Zagrebu: »Conditiones sub quibus Amplissimo Magistratui Lib. et Regiae. Civitatis Montis Graecensis Zag-

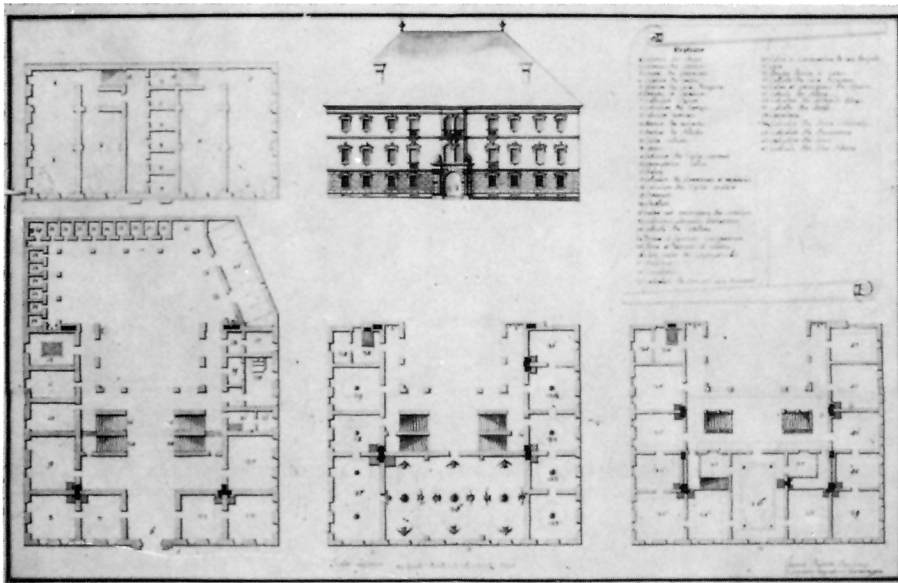
rabiensis admittit in loco pro Xenodochio destinato conjunctio duarum filialium gremialium Ecclesiam Christi videlicet Patientis, et S. Margarethae...«¹² A na sjednici gradskog magistrata od 8. lipnja 1779. godine podnosi kurator gradskog hospitala Dominus Carolus Fröschl »ejectionem Sumptuum pro errigendo novo in hac Civitate Xendochio necessariorum, una cum ideali delineationes ipsius Xenodochialis aedificij, sub hoc Magistratuali Concessu, retulit, in cujus consequentiam, Dominus Notario commissum est i ut idem eatenus necessariam Relationem ad Eccelsum Regium Consilium adornet...«¹³ Te planove kao i uz njih vezane

¹² Arhiv grada Zagreba (dalje: AGZ), sign. Protocollum 1779. od 29. 3. 1779.

¹³ AGZ — Protocollum 1779. od 8. 6. 1779.

4 Zagreb — Palača Vojković-Vojkfffi — Arhitektonska snimka G. B. Bacchinija iz 1780. g.

5 Projekt pregradnje i adaptacije palače Vojković-Vojkffy od G. B. Bacchinija iz 1780. g.

troškovnike hitno je tražila Ugarska dvorska komora na uvid i odobrenje dne 16. srpnja 1779. godine.¹⁴ Planovi za novu bolnicu bili su potvrđeni na sjednici gradskog magistrata 17. kolovoza 1779. godine.¹⁵ J. Barle napominje da se »na žalost ti nacrti nisu sačuvali«.¹⁶

Iduće godine ponovo se na sjednici gradskog magistrata od 7. ožujka 1780. godine zaključuje da se Ugarskoj dvorskoj komori dostave nacrti kao i troškovnici za novu zgradu bolnice u Zagrebu. Između ostalog se navodi: »... quod postaequam duobus jam abhinc an-

nis copia Amplissimi Magistratus meus et intentio fuisset, ut modernum Xenodochiale aedificium... quatenus reparetur... accedente Successivis temporibus Benefactorum munificentia alterius amplioris aedificij Xenodochialis e novo errigendi vires Amplissimo Magistratui adfuerint, quem in finem instituendae reparationis Delineatio per defunctum Geometram Leony elaborata...«¹⁷

U Državnom arhivu Mađarske u Budimpešti sačuvali su se planovi zagrebačkog ksenodohija poslani Ugarskoj dvorskoj komori 1779—1780. godine.¹⁸

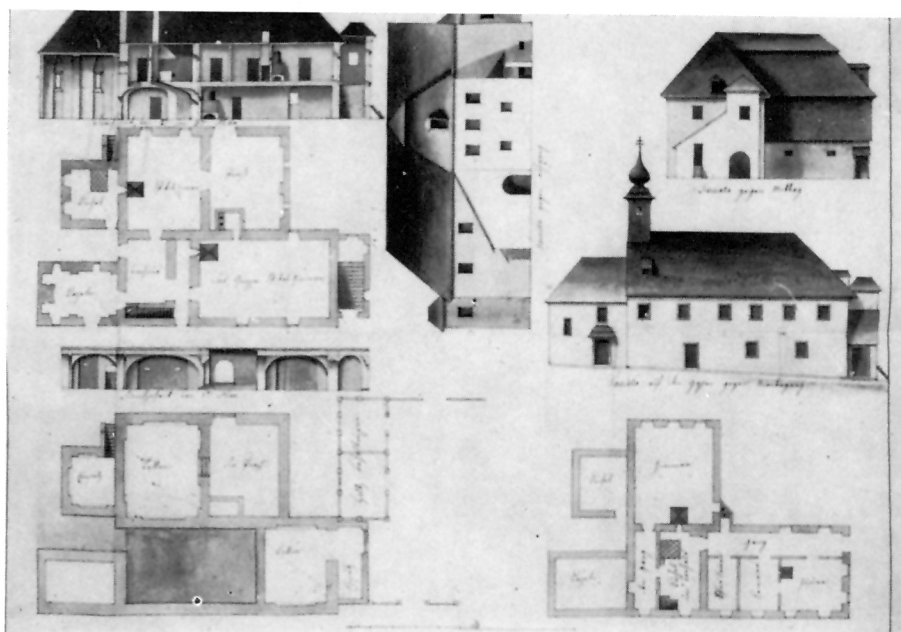
¹⁴ Janko Barle, Nešto iz prošlosti Zakladne bolnice u Zagrebu, Liječnički vjesnik, Zagreb 1931, str. 323, br. 4.

¹⁵ AGZ — Protocollum 1779. od 17. 8. 1779.

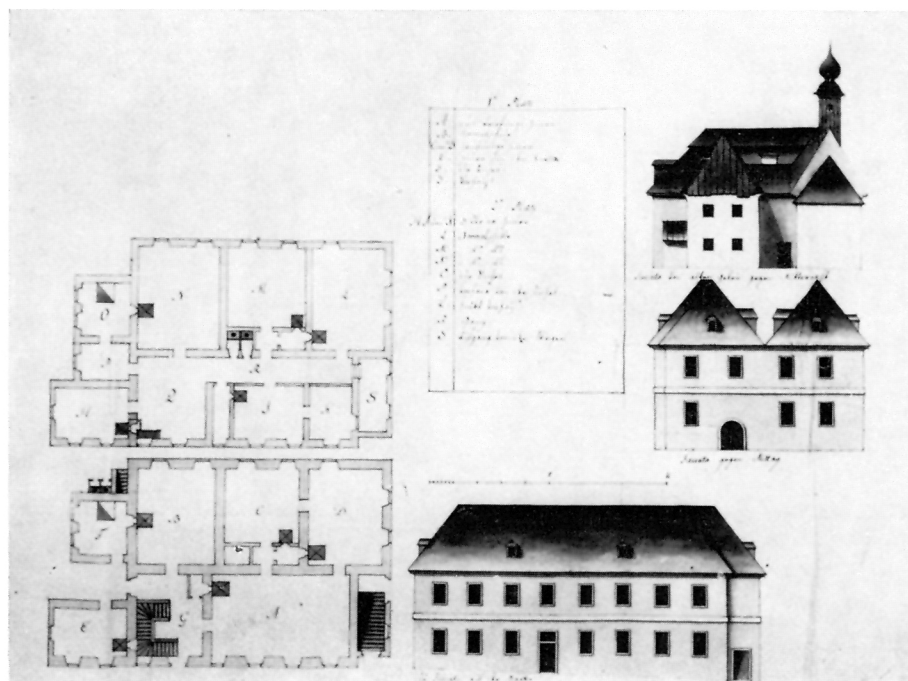
¹⁶ J. Barle, o. c., str. 323.

¹⁷ AGZ — Seria Acta politica 1780. godine.

¹⁸ Državni arhiv Mađarske, Budimpešta (dalje: MOL) — signatura: MOL-HTT-C-69 — Departamentum Scholae Nationalis Distr. Zagrabiae 1780, 1—7.

6 Plan školske zgrade u Opatičkoj ulici iz g. 1782.

7 Plan za adaptaciju nove osnovne škole u Opatičkoj ulici (1782. g.)

Na žalost plan pročelja kao i tlocrt zgrade za novu zagrebačku bolnicu iz 1779. godine, koji je sačuvan u Budimpeštanskom arhivu, nije signiran ni od geometra kao ni od zidarskog majstora, već od zagrebačkog stolara Karla Goggela. («C. Goggel Arcularius fecit»). Taj stolar postao je zagrebački građanin 4. travnja 1780. godine,¹⁹ te je on po svoj prilici izradio samo kopiju plana za novu zgradu ksenodohija.

Za nas je interesantna činjenica da je predračun i troškovnik za ovu novogradnju izradio Joannes Eyther 1779. godine.²⁰

Troškovnik za bolnicu i crkvu sastavlja Eyther u Zagrebu 21. svibnja 1779. godine:

Überschlag

wass zu dem alhiesigen Bürgelichen Spital Bau Materialien nach Lauth des Plan oder Abriss erforderlich sey wie folgt ohne der Kirchen

Im Fundament

352	Klafter Mauer sein in die Fundamenter zu Haupt und Schied Mauern
15000	Mauer Ziegel zum Keller gewölben
251	Fass Kalch
1506	Fuhren Sandt

Zu ebene Erden

302100	Mauer Ziegel zu der Haupt und inwendigen Schied Mauern, wie auch Gang Pfeiler erforderlich werde
81000	Mauer Ziegel zu gewölben die Zimmer, Einfarth und Gang
459	Fass Kalch zum mauern und gewölben
2754	Fuhr Sandt

Im Ersten Stock

289000	Mauer Ziegeln zu Haupt und Schied mauer, wie auch die Rauchfang auszuführen
347	Fass Kalch
2082	Fuhren Sandt
52000	Mauer Ziegel zu den Obigen Gang.

Überschlag

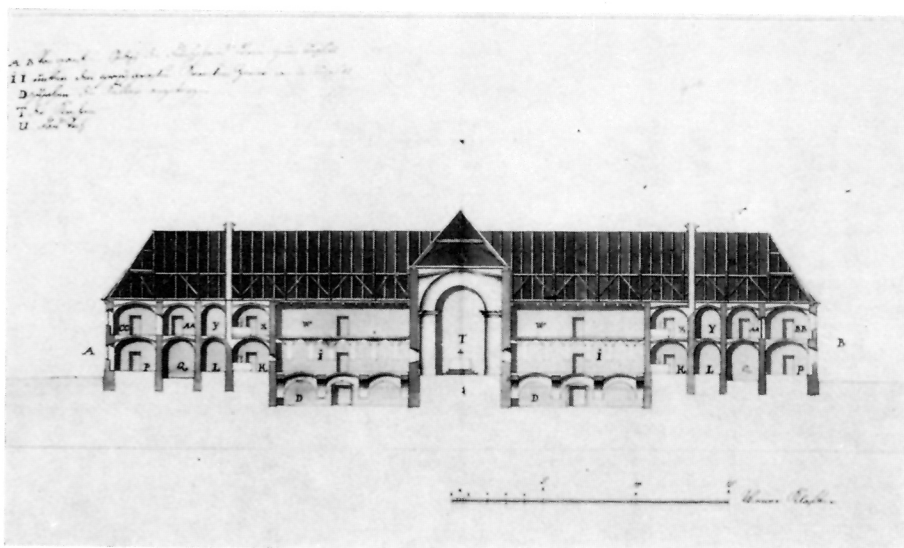
Wass der Kirchen erforderlichen Bau Materialien samt Mauerer Arbeith und Tagelöhner erforderlich ist, wie folgt:

In Fundament

75	Klafter Mauer Stein
50	Fass Kalch
300	Fuhren Sandt
	Von Ebenen Erden an die Haupt Mauern samt den Thurm an Bau Materialien erforderlich werde
225000	Mauer Ziegeln
270	Fass Kalch
1620	Fuhren Sandt
16000	Mauer Ziegeln zum gewölben
19	Fass Kalch

¹⁹ E. Laszowsky — L. Dobronić, Monumenta, o. c., str. 160.

²⁰ AGZ — Seria Acta politica 1780.

8 Plan za novogradnju zagrebačkog hospitala na Harmici (uzdužni presjek) od Joannesa Eythera iz 1782. g.

114 Führen Sandt

19000 Dach Ziegeln

Die ganze Summa von Spital und Kirchen betragt

24.329,4 Fl.«

Karl Fröschl »Raths Verwalter und Bestellter Bau Inspector« šalje dne 10. ožujka 1780. kompletne troškovnike za sve potrebne zidarske i ostale obrtničke radove za novogradnju bolnice i crkve Ugarskoj dvorskoj komori »deren von allhiesigen bürgerlichen Meistern eingereichten Überschlügen, welche die zu den alhier Neu zu erbauenden Bürger Splital vermög beyliegenden Abriss dazu erforderlichen Ausgaben berechnen«.²¹

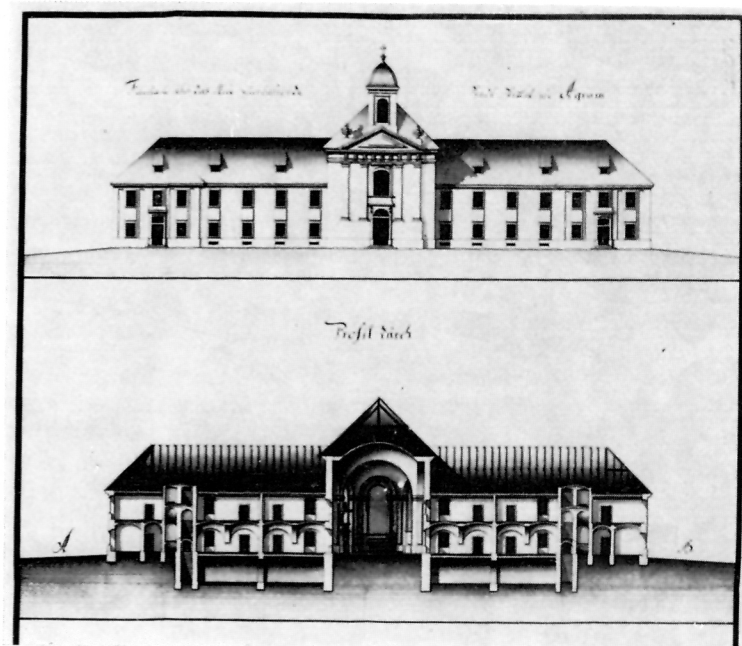
Do gradnje nije došlo.

²¹ AGZ — Seria Acta politica 1780.

3. Građevinski radovi u vezi s ulicama Gornjeg grada

Gjuro Szabo priopćuje interesantan podatak o djelatnosti Eythera u vezi s poboljšanjem stanja ulica Gornjeg grada. »Preda mnom je dopis bürg. Maurermeistera Joannesa Eythera iz 1780. godine, iz kojeg se vidi da se Zagreb brinuo za svoje ulice, tu za Kamenitu jer se ovdje navodi potreba podzidavanja previše otkopane ulice od Kamenitih vrata do kuće kontrolora Mihajla Palle. I kod kuće Erhard, pa kod Ivana Kovačića, Ivana Puszicha, Ivana Pollaka, u blizini Bistriczeya itd.«²²

²² Gjuro Szabo, Stari Zagreb, Zagreb 1971, str. 52.

9 Plan (pročelje i presjek) za novogradnju zagrebačkog Hospitala na Harmici od Josepha Tallherra iz 1784. g.

4. Troškovnici za planiranu adaptaciju palače Vojković-Vojkffy

Ovu najljepšu i najvredniju zagrebačku rokoko palaču dao je sagraditi oko 1764. godine grof Sigismund Vojković-Vojkffy.²³ Do već 1779. godine nastoji grof prodati tu palaču zagrebačkoj županiji za 33.000 forinte, ali do prodaje nije u to vrijeme došlo.²⁴

Iz vremena ponude grofa Vojkovića da svoju palaču u Matoševoj ulici 9 (danas palača Povijesnog muzeja Hrvatske) proda zagrebačkoj županiji sačuvani su i najstariji poznati planovi te zagrebačke gornjogradske palače, i to iz 1780. godine.

Geometar zagrebačke županije Giovanni Battista Bacchini snimio je 1780. godine tlocrte prizemlja i katova, kao i pročelje palače, a ovi su planovi sačuvani u Državnom arhivu Mađarske u Budimpešti.²⁵ Geometar zagrebačke županije Giovanni Battista Bacchini bio je primljen među zagrebačke građane 3. veljače 1779. godine uz naznaku »Dominus Joannes Baccini, Inclita Comitatus Zagrabienensis geometra, Italus«.²⁶

Bacchinijev plan palače Vojković iz 1780. godine označen je ovom legendom:

»Explicatio

Contignatio prima	Contignatio secunda
A area	K Introitus
B Fons	L Cubicula
C Glaciale	M Culina
D Conservatorium carum	N Salla
E Locus pro fieno	O Cubicula
F Stabulum	Tectum
G Celarium cum fonte	P Pavimentum
H Terra	Q Cubicula
I Cubicula	

Na Bacchinijevom planu pročelja palače Vojković-Vojkffy iz 1780. godine (tj. današnje palače Povijesnog muzeja Hrvatske) vidljivo je da je ta palača 1780. godine bila već potpuno izgrađena, jer prikazuje isti izgled kao i na veduti Markova trga iz 1783. godine, na kojoj ta skladna palača dominira svojim monumentalnim pročeljem i atikom čitavom vizurom starog trga.²⁷

Prvi dosad poznati plan palače Vojković-Vojkffy, odnosno palače Povijesnog muzeja Hrvatske (osim djelomične vizure s Markova trga iz 1783. godine), bio je plan pročelja s tlocrtima ove palače iz 1801. godine, koje je publicirala dr. Lelja Dobronić, napomenuvši da je »taj krasno akvarelirani crtež... kao i procjenu zidarskih radova izvršio zagrebački majstor Ivan Eyther«.²⁸ Dr. Lelja Dobronić primjećuje nadalje da se taj plan iz 1801. godine »uglavnom podudara s današnjim stanjem samo s ispuštenim nekim detaljima. Kovane trbušaste rešetke također nisu ucrtane jednako kao ni balkonska ograda, ali se spominju u navedenoj procjeni bravara s visokim vrijednostima«.²⁹ Na planu pročelja te palače, koji je 1780. godine snimio Giovanni Battista Bacchini ucrtane su također i kvalitetne rešetke od kovana željeza na prozorima prizemlja, kao i balkonska ograda na južnom bočnom pročelju palače. Plan G. B. Bacchinija iz 1780. godine predstavlja najstariji dosad poznati i interesantni dokument za proučavanje građevne povijesti te zagrebačke palače iz doba rokoko.

U vezi s namjeravanom pregradnjom i adaptacijom palače Vojković-Vojkffy za nove potrebe zagrebačke županije izradio je geometar zagrebačke županije Giovanni Battista Bacchini i plan za tu pregradnju, koji nam je također sačuvan u Državnom arhivu Mađarske u Budimpešti.³⁰ Taj interesantni plan, potpisan od G. B. Bacchinija, prikazuje nam pročelje i tlocrte katova planirane pregradnje spomenute palače, do koje srećom nije došlo.

Na temelju planova G. B. Bacchinija za pregradnju i adaptaciju palače Vojković-Vojkffy za nove potrebe zagrebačke županije izradio je zidarski majstor Joannes Eyther potrebne troškovnike i predračune 1780. godine.³¹

Prema Eytherovom predračunu i opisu troškova i potrebnog materijala za pregradnju te palače u nove svrhe bilo je potrebno ovo:³²

Summa Summarum:

1 — za zidarske radove	12.292 Fl. 17 ×
2 — za tesarske radove	5.654 Fl. 41 ×
3 — za klesarske radove	2.178 Fl. 25 1/2 ×
4 — za stolarske radove	1.703 Fl. 27 ×
5 — za bravarske radove	1.511 Fl. 30 ×
6 — za staklarske radove	520 Fl. 48 ×
	23.861 Fl. 8 1/2 ×

Troškovnik za zidarske radove sastavio je Joannes Eyther, za tesarske radove Carl Christ (koji je 4. veljače 1780. godine bio primljen među zagrebačke građane³³), za klesarske radove Joseph Puntlen, za stolar-

²³ L. Dobronić, Palača Povijesnog muzeja Hrvatske, Zagreb 1972, str. 7.

²⁴ MOL-C-43 — Batthiany — 1780 — 44:18.

²⁵ MOL, T-60, No. 288/1.

²⁶ E. Laszowsky — L. Dobronić, Monumenta, o. c., str. 156.

²⁷ L. Dobronić, Palača Povijesnog muzeja..., o. c., str. 8, sl. 1 (str. 3).

²⁸ L. Dobronić, Palača Povijesnog muzeja..., o. c., str. 10—14.

²⁹ L. Dobronić, Palača Povijesnog muzeja..., o. c., str. 13.

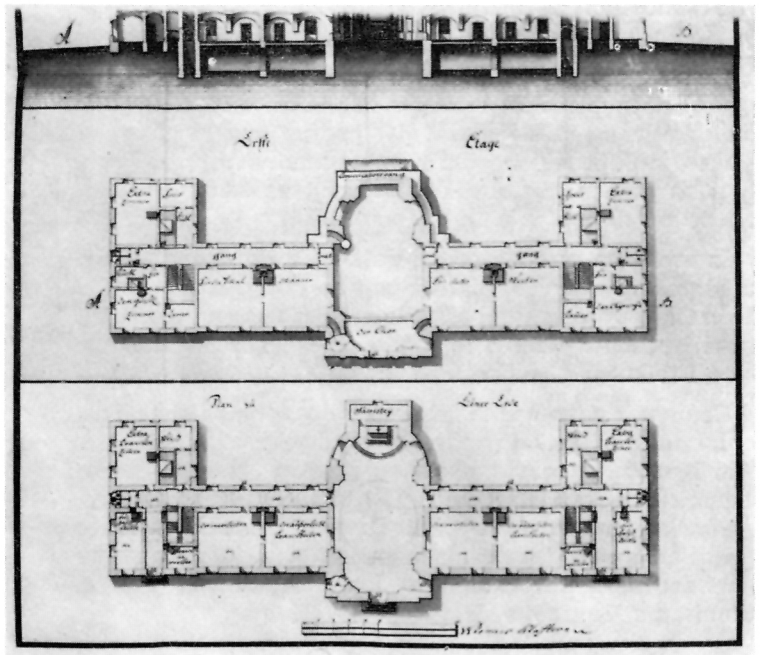
³⁰ MOL, T-60, No. 288/2.

³¹ MOL-C-43-Batthiany-1780-44:18.

³² MOL-C-43-Batthiany-1780-44:18.

³³ E. Laszowsky — L. Dobronić, Monumenta, o. c., str. 159.

10 Plan (tlocrti) novogradnje zagrebačkog Hospitala od Josepha Tallherra iz 1784. g.

ske radove Carl Goggel, za bravarske radove Wilibald Withofer, za staklarske radove Johannes Städelhuber, koji je kao »Joannes Stattlihober vitriarius« upisan 1748. godine kao zagrebački građanin.³⁴

Joannes Eyther je u svome predračunu i troškovniku za zidarske radove za pregradnju palače od 14. ožujka 1780. godine predvidio slijedeće:³⁵

³⁴ E. Laszowsky — L. Dobronić, Monumenta, o. c., str. 132.

³⁵ MOL-C-43-Batthiany-1780-44:18.

»Erstlich im Fundament sambt Stock zu ebener Erd an Haupt und Schied Mauern, wie auch Keller, und die Zimmer zu ebener Erd, sambt Stahlung, und Gruft zu gewölben, wie in allen erforderlich sey:

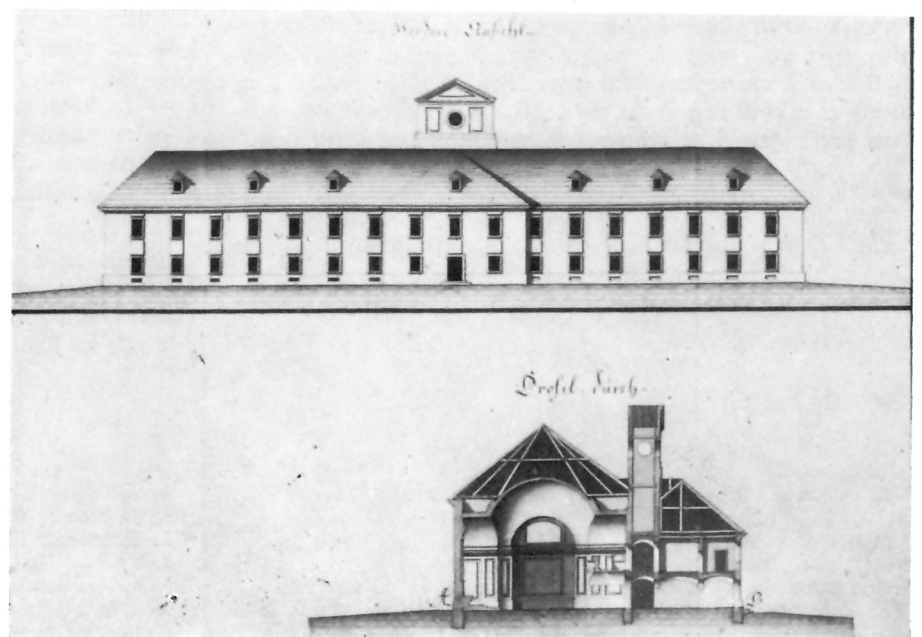
636000 Ziegeln

Zu ersten Stock

447000 Mauer Ziegel zum Mauern und Gewölben

Zu zweiten Stock

262000 Mauer Ziegel zur Haupt und Schied Mauer, wie auch zum Boden pflastern, und die Rauchfäng auszufüllen

11 Joseph Tallherr, Projekt za bolnicu u Zagrebu (1784) — pročelje i presjek

12500 Dach Ziegel
700 Hohl Ziegel
116 Zentner Schliess Eysen
7700 Stockatur Nägl
154 Pfund Stockatur Draht...«

Kao što je već bilo napomenuto, nije došlo do pregradnje palače Vojković-Vojkffy, kao ni do njezine preprodaje, tako da nam se ta vrijedna palača sačuvala u svom izvornom obliku.

5. Adaptacija zgrade osnovne škole u Gornjem gradu

Samostan klarisa ukinut je 1782. godine. U vezi s mnogobrojnim promjenama koje su se desile zbog sekularizacije zgrada i dobara raspuštenih redova u Zagrebu (franjevci, isusovci, klarise itd.) došlo je i do promjene namjene bivšeg samostana klarisa u Opatičkoj ulici u Zagrebu kao i zgrade kojom su se one služile.

Tako već 6. studenoga 1780. godine dolazi do sporazuma između »Magnificus ac Spectabilis Dominus Nicolaus Skerlecz de Lomnicza ordinis S. Stephani Apostolici Regis Equitus« i Ugarskog namjesničkog vijeća o potrebi gradnje nove bolnice (ksenodohija) kao i »moderne« škole u Zagrebu: »... Constabilito praevia ratione Scholari hoc aedificio Civitatis futuram ejus Conservationem, reparationem ita in se assumit... Translatis corsum Scholis modernum Supra Portam Monialium Aedificium, in usus, et Utilitatem ejusdem proprium perpetus remaneat...«.

Zgrada te škole nalazila se tik do samostana klarisa u Opatičkoj ulici. Najprije se na tome mjestu spominje 1698. godine neko »zidano spremište« blizu Novih vrata unutar gradskih zidina, tj. upravo na mjestu gdje je još donedavno u funkciji bila stara osnovna škola »August Šenoa«.

Klarise su bile prve koje su preuzeto spremište hrane (vina) pretvorile u školsku zgradu. »Teško je utvrditi da li je to učinjeno odmah 1698. godine... ili kasnije. Nije nemoguće pretpostaviti da su školsku zgradu i sjeverni dio istočnog trakta samostana gradile istovremeno na samom kraju 17 stoljeća ili možda iza požara 1706. godine... a možda je već i Zakmardijeva spremište bilo jednokatno, pa je bila dovoljna adaptacija. Škola je svakako bila jednokatna, što se vidi i po debljini zidova.«³⁷

U Državnom arhivu Mađarske u Budimpešti sačuvani su planovi za adaptaciju te zgrade u svrhu »moderne škole« iz 1782. godine.³⁸ Na žalost ti planovi nisu signirani, te prema tome ne možemo ni zasad saznati tko je bio autor tih planova.

Joannes Eyther je u vezi s adaptacijskim radovima za »modernu školu« izradio 19. siječnja 1782. godine potrebne troškovnike:³⁹

Überschlag

der Neuen Normal Schul Lauth des Plan was Bau-Materialien erforderlich seyend, sambt Maurer und Tagewerker Arbeith.«

Ukupna svota za adaptaciju iznosila je prema predračunu 4.108 forinta i 58 krajcara, dok je korekcijom troškovnika utvrđena ukupna svota od 3.445 forinta.

Interesantni su i navodi u troškovniku koji se odnose na pojedine dijelove zgrade označene na planu slovima.

Tako se npr. predviđa potrebna količina cigle »zum mauern die zwey neuen Zimmer bey C und D, wie auch zum übrigen Reparation zu ebener Erd«, zatim

— opeka potrebna »zu ebener Erd den gantzen Stock zugewölben«, a u I. katu:

— opeka potrebna »zum Mauern die zwey Zimmer bey M und L, die übrigen Mauern zu erheben auf ein Klafter weil der untere und obere Stock zu nieder seyend, sambt die Rauchfänge auszuführen«.

Svi planovi u vezi sa zahvatima na javnim objektima morali su biti poslani na uvid i odobrenje Ugarskoj dvorskoj komori. Tako su i planovi i troškovnici za adaptaciju nove osnovne škole u Zagrebu bili dostavljeni Ugarskoj dvorskoj komori. A u vezi s tom adaptacijom piše iz Požuna 28. kolovoza 1784. godine Josephus Tallherr, Cameral Architect (tj. arhitekt Ugarske dvorske komore) ovo: »... Was die herrichtung der Normal Schulen aus dem dermaligen Stadt Spittal belangen diese seind dahin zu übersetzen gut angetragen, die belastigung dessen auf 6.099 Fl. 1 × berechnet, welche Limitierter aber nur auf 5.206 Fl. 16 × aus gewiesen sind.«⁴⁰ Prema tome je zidarski majstor Joannes Eyther izveo radove na adaptaciji »moderne« osnovne škole u Opatičkoj ulici oko 1784. godine.

Na planu adaptacije za novu školu vidljiva je i crkvena samostana klarisa posvećena sv. Trojstvu, a koja je bila jednobrodna crkva s jednom pravokutnom kapelom... dok se zvonik crkve smjestio istočno od kora između crkvene istočne kapele i južnog zida samostana.⁴¹

Zgrada osnovne škole »August Šenoa« u Opatičkoj ulici adaptirana je i dograđivana i nadalje kao npr. 1839. godine, zatim 1867. i 1906. godine, sve dok nije zadobila svoj karakteristični današnji oblik i volumen.⁴²

6. Planovi i troškovnici za novogradnju bolnice na Harmici

Do ostvarivanja prvog plana za novogradnju bolnice na Harmici iz 1779. godine nije bilo došlo, ali se i nadalje na tom radilo.

Zagrebački zidarski majstor Joannes Eyther izrađuje plan za novogradnju bolnice na Harmici, vjerojatno već krajem 1781. ili početkom 1782. godine. U Državnom arhivu Mađarske u Budimpešti sačuvao nam se

³⁶ MOL-HTT-Departamentum Scholae Nat. Distr. Zagr.-1782-1-7.

³⁷ Dr Lelja Dobronić, Zagrebački Gornji grad nekad i danas, Zagreb 1967, str. 98—99.

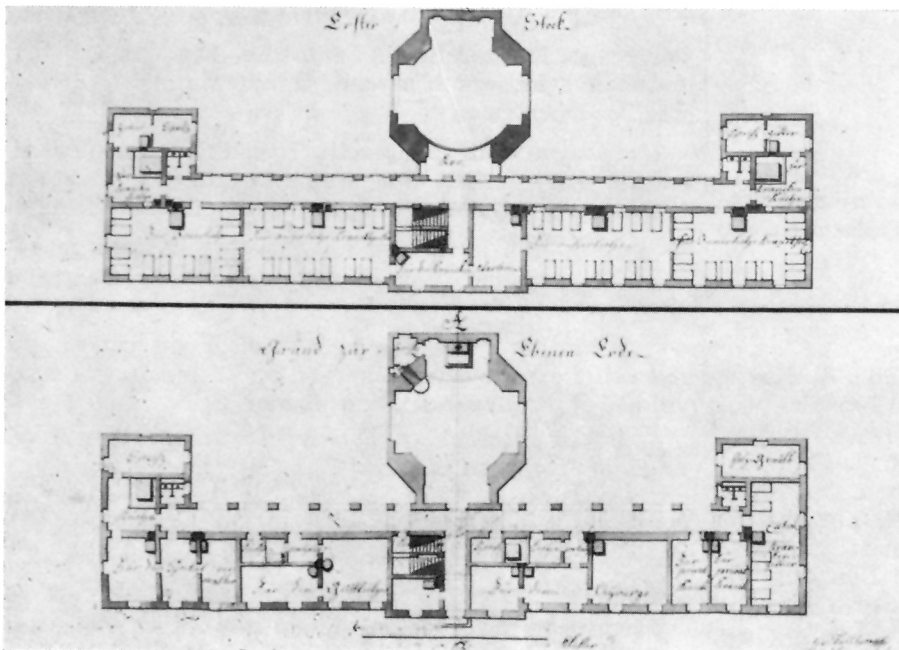
³⁸ MOL-HTT-C-69-Dep. Scholae Nat. Distr. Zagr.-1782-1-7.

³⁹ MOL-HTT-C-69-Dep. Scholae Nat. Distr. Zagr.-1782-1-7.

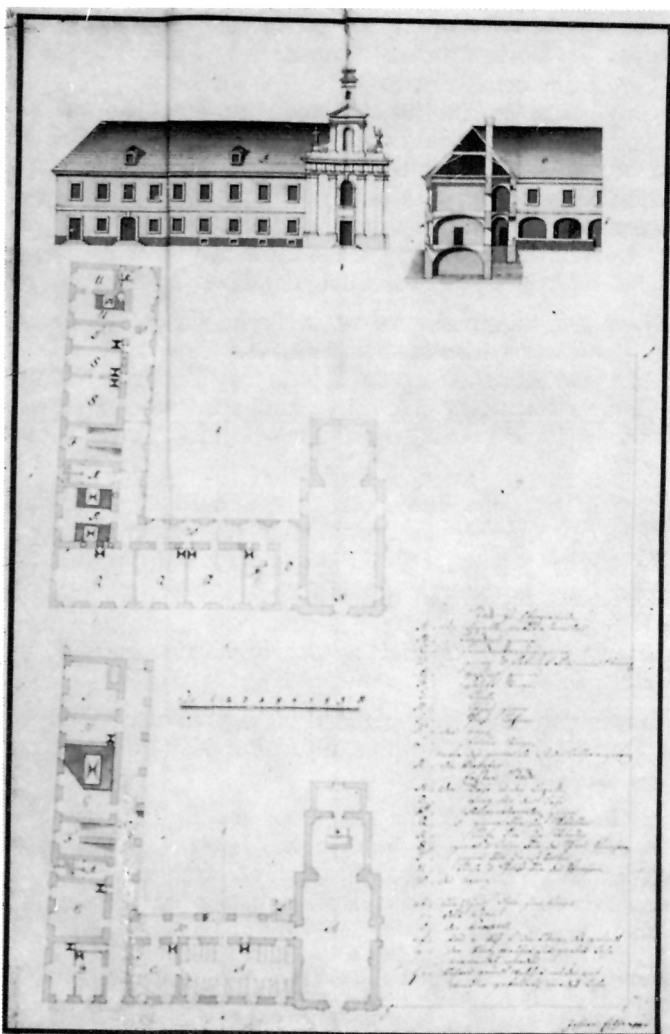
⁴⁰ MLO-HTT-C-69-Dep. Scholae aNt. Distr. Zagr.-1782-1-7.

⁴¹ Draginja Jurman-Karaman, Zgrada Muzeja grada Zagreba, Iz starog i novog Zagreba, Zagreb 1957, br. 1, str. 80.

⁴² Dr Lelja Dobronić, Gornji grad, o. c., str. 99—100.

12 Joseph Tallherr, Projekt za bolnicu u Zagrebu (1784) — tlorisi

plan koji je izradio Joannes Eyther 1781. godine, koji je i potpisan, a prikazuje uzdužni presjek kroz planiranu zgradu.⁴³

U vezi s tim svojim planom za novogradnju bolnice na Harmici izradio je Joannes Eyther i 3. siječnja 1782. sve potrebne troškovnike i predračune koji glase:⁴⁴

»Überschlag

Was bey den Agramer Bürger Schpital von Bau Materialien Lauth Plan und Prophill erforderlich seye ohne Kirchen, wie folgt:

272 Klafter Stein in das Fundament zu Haupt und Schied Mauern samt Keller

180 Käster Kalch

1080 Fuhre Sandt

Zu ebener Erd

239000 Ziegel zu Haupt und inwendigen Schied Mauern

75000 Ziegel zum gewölben die Zimmer zu ebener Erd samt Keller

Im ersten Stock

216000 Ziegel zu Haupt und Schied Mauern

55000 Ziegel zugewölben den ersten Stock mit samt den Gang ohne die zwey grosse Krankenzimmer

14 Öfen in die Zimmer

500000 Tach Ziegel zu betecken das Tach

Summa: 14 670, 43 Fl.

⁴³ MOL-HTT-C-69-Dep. Scholae Nat. Distr. Zagr.-1782-1-7.

⁴⁴ MOL-HTT-69-Dep. Scholae Nat. Distr. Zagr.-1782-1-7.

13 Plan (pročelje i presjek) za novogradnju zagrebačkog Hospitla od Joannesa Eythera iz 1792. g.

14 Plan (pročelje i presjek) novogradnje zagrebačkog Hospitala od Joannesa Eythera iz 1792. g.

Überschlag

was bey der Kirchen erforderliche Bau Materialien sambt Maurer und Tagelöhner Arbeit die Unkosten seyend und zwar erstlich im Fundamenth:

75 Klafter Stein in das Fundament	
50 Kasten Kalch	
312 Fuhr Sandt	
Von ebener Erd an die Haupt Mauern mit samt den Thurm erforderlichen Bau Materialien	
231000 Ziegel zu en Kirchen für Mauern und gewölben	
277 Kasten Kalch	
1731 Fuhren Sandt	
19000 Tach Ziegel zum Kirchen Tach betecken	
Summa	5.131,37 fl.
Summa Summarum:	19.802,20 fl.
Agram den 3 ^{ten} Jener 782	

Johannes Eyther

Bürgerlicher Maurermeister«

Kao što je već ranije napomenuto, bilo je potrebno dostaviti Ugarskoj dvorskoj komori na odobrenje sve planove za novogradnje ili adaptacije javnih zgrada. U vezi s planom Joannesa Eythera za novogradnju bolnice na Harmici iz 1781. godine, izvještava arhitekt Ugarske dvorske komore Joseph Tallherr 28. kolovoza 1784. godine iz Požuna slijedeće: »Gehorsamster Bericht... Unterzeichneter hat seine hochlöbliche Hofkammer Buchhaltung in betref der Normal Schule, als auch weg des Neu zuerbauenden Spittal für beiderlei Geschlecht in der Stadt Agram seinen gehorsamsten Bericht zuerstatten.. hat unterzeichneter über die Erbauung der Neuen Kirche und Spittal in Agram nach der von

hohen Orths mitgetheilten.. einen Neuen Plan nach der erforderlich genomene Mass Regeln abgefasst, und darbei mit möglichster Sparsamkeit des Materials als Pecuniale den Entwurf mit Plan, Profil und Faciade wie in der Beilage Sub. Lit. A. und Kostenüberschlag Lit. B. zu untersuchen sein wird, der Überschlag von den Verfasser des eingesandten Plan beträgt 23.504 fl. 39 × und der Neu beigegebene macht 17.020 Fl. 43 7/2 × ... 3^{io} Die Beschaffenheit des Angetragenen Bau Verhält sich, 1^{ens} auf die Solide der Haupt und Schütt Mauern angetragen, zu ebener Erde seind die zimmergänge a zu gewölben für nöthig eracht, die 2 Stiegen Stein bis unter das Dach, und mit gewölbkappen versehen, 2^{ens} sind alle Fenster des Hauses bis auf 2 Kleine, und ein grosses Kirchen Fenster nebst der Haupt Thür in die Kirche, und dene zweyen des Eingangs in das Spittall, nebst einen von den inneren Gang in die Kirche, und jene 2. in hof mit b b gezeichnet nur von Stein zumachen, die übrigen aber alle zumauern angetragen. 4^{io} Der obere Tract ist durchgängig mit doppel böden auf welche ein ziegel Pflaster zumachen ist. 5^{io} Die Kirche ist geräumig, und hat doppelte Oratorien, wo die Kranke gelegen sam den Gottes dienst beiwohnen können, die Kirche samt den Chor wird 1000 Seelen enthalten. 6^{io} Die Communication ist durch den Chor von einer zur anderen Seite durch die Zimmer zu komen, und abermal durch einen ofenen Gang seiten der Kirche eine 2^{io} Communication mit beiden Flügel des Spittalls zuhaben, die dachung von dem Haus als der Kirche ist mit Schindeln zudecken berechent, wodurch dann die... des Bau Fondes köntte erreicht werden, allein es ist auf diesen Antrag nicht möglich zu komen, der zimmer und Gemächer seind nicht überflüssig, das Kücherl ist auch nicht zu gross, und das gemauer kann für die Standhaftigkeit des Hauss auch nicht vermindert werden, es wäre dann, dass die

gewölbe der Zimmer und Gang, als auch der Kirchen ausgelassen wurden, so könnte das Gebäude mit minder Kosten hergestellt werden, wo sonach abermal ein neues Project müsste abgefasst werden.«⁴⁵

Prema tome je vidljivo da je arhitekt Ugarske dvorske komore Joseph Tallherr imao dosta primjedaba na Eytherov projekt bolnice i crkve u Zagrebu. U tome smislu je Joseph Tallherr načinio i ispravak Eytherova projekta za novogradnju zagrebačke bolnice na Harmici, a njegovi projekti su nam sačuvani u Državnom Arhivu Mađarske u Budimpešti.⁴⁶

Na tlocrtu ispravka Tallherrova plana za zagrebački hospital na Harmici unesene su sve promjene, koje on spominje u svome dopisu od 28. kolovoza 1784. godine.

Međutim je Joseph Tallherr u svome dopisu od 28. kolovoza 1784. napomenuo da bi bio potreban posve nov projekt za novogradnju zagrebačkog hospitala na Harmici. U Državnom arhivu Mađarske u Budimpešti sačuvani su nam i planovi za taj drugi projekt Josepha Tallherra za zagrebački hospital na Harmici iz 1784. godine.⁴⁷

7. Snimanje franjevačkog samostana na Kaptolu

Godine 1789. bilo je Eytheru povjereno snimanje kompleksa raspuštenog franjevačkog samostana na Kaptolu. U vezi s tom narudžbom piše Eyther 8. travnja 1790. godine ovo: »Noch im vorrigen Jahre erhielt ich von der Löblichen Agramer Comitāt auf höhere Anordnung den auftrag das hiesige aufgelassene Franziskaner Kloster aufzunehmen, und abzuschätzen. Welche Arbeit ich auch in den eben gedachten Jahren verfertigte und mit der gehorsamsten Bitte den Löblichen Comitāt überreichte und mir für diese Arbeit und für die noch besonderen Unkosten die Verfügung von 43 Fl. 12 Kr. angedeihen zu lassen.«⁴⁸ Prema tome je vidljivo da je Eyther izvršio snimanje i procjenu tog samostana 1789. godine.

8. Adaptacija bivšeg isusovačkog kolegija u Zagrebu

Detaljne planove bivšeg isusovačkog kolegija u Zagrebu publicirala je dr Gjurgjica Cvitanović,⁴⁹ napominjući da su nakon ukidanja isusovačkog reda u razdoblju od 1776. do 1790. godine izvedene »neke adaptacije u zgradi kolegija koje nisu značajne, a za vanj-

ski izgled bivšeg isusovačkog sklopa zatvaranje je portala iz 17. st. i gradnja novog, baroknog svečanog ulaza u unutrašnje dvorište 1778. godine od likovne važnosti. To je bila ujedno i posljednja intervencija koja se zbilila u 18. st. u arhitekturi sklopa«.⁵⁰

No s obzirom na važnost i značenje isusovačkog kompleksa kao i u vezi s djelatnošću Joannesa Eöthera prilikom tih adaptacija, na koje upućuje u spomenutoj studiji autorica⁵¹ (tj. da je Joannes Eyther Maurermeister radio na popravku bivšeg isusovačkog samostana u Zagrebu 1790. godine), interesantno je također upozoriti na njegov udio prilikom tih radova 1790. godine.

U Državnom arhivu Mađarske u Budimpešti sačuvani su planovi pod naslovom »Zagrabiensis Jesuitarum Collegialis Aedificii pro armorum praefecti adaptatum« iz 1792. godine.⁵² Iako ti planovi nisu signirani, oni su ipak interesantni s obzirom na adaptacije unu trašnjeg prostora koji se u to vrijeme desio na tome izuzetno značajnom i vrijednom objektu gornjogradske povijesne urbane jezgre.

9. Plan, troškovnici i izgradnja nove zakladne bolnice na Harmici

Kao što je već napomenuto, nije došlo do realizacije prvog plana iz 1779. godine, ni drugog Eytherovog plana iz 1782, kao ni Tallherrova plana iz 1784. godine za gradnju nove zagrebačke bolnice na Harmici. Tek nakon teške epidemije 1785. godine ponovo se ozbiljnije počinje misliti o gradnji tog važnog i veoma potrebnog objekta javnog zdravstva. K tome su još i pridošle teške ratne prilike... Međutim se tek 1791. godine počinje konkretnije raspravljati na sjednicama magistrata o gradnji nove bolnice. Konačno godine 1793, i to zalaganjem velikog župana zagrebačke županije Nikole Skerleca dolazi do formiranja skupštinskog odbora koji je dne 3. ožujka 1793. godine zamolio gradski magistrat u Zagrebu da privoli da se na gradskom teritoriju sagradi bolnica za sve zagrebačke jurisdikcije i županiju. Nakon pristanka gradskog magistrata i biskupa Maksimilijana Vrhovca počinje se 1794. godine graditi nova zgrada zakladne bolnice na Harmici. No zbog pomanjkanja sredstava zapne gradnja već 1795. godine, te je dotad bila potpuno dovršena tek kapela.

S obzirom na to da će historijat gradnje i graditelja zakladne bolnice u Zagrebu biti predmetom posebne studije, ograničit ćemo se ovdje samo na udio zagrebačkog zidarskog majstora Joannesa Eythera prilikom gradnje te bolnice do kraja 18. stoljeća.

Iako su već ranije (1779, 1782. i 1784. godine) bili izrađeni planovi za gradnju nove bolnice u Zagrebu, nije se novogradnja 1794. godine izvodila prema posljednjem planu za tu zgradu, tj. planu komorskog arhitek-

⁴⁵ MOL-HTT-C-69-Dep. Scholae Nat. Distr. Zagr.-1782-1-7.

⁴⁶ MOL-HTT-C-69-Dep. Scholae Nat. Distr. Zagr.-1782-1-7.

— *Joseph Tallher* (rođen oko 1730. godine, a umro u Budi 16. listopada 1810. godine) bio je arhitekt Ugarske dvorske komore, te je izveo mnoge projekte za adaptacije i preuređenja zgrada od Josipa II. raspuštenih samostana, kao i planove za škole, svratišta itd.

⁴⁷ MOL-HTT-C-69-Departamentum Scholae Nat. Distr. Zagr.-1782-1-7.

⁴⁸ MOL-HTT-C-80-Departamentum fund. saec.-1790-21-7.

⁴⁹ *Dr Đurđica Cvitanović*, o. c., str. 219—246.

⁵⁰ *Dr Đurđica Cvitanović*, o. c., str. 225.

⁵¹ *Dr Đurđica Cvitanović*, o. c., str. 225.

⁵² MOL-S-12, Div. VIII, No. 153.

ta Josepha Tallherra iz 1784. godine, i to najvjerojatnije zbog pomanjkanja novaca za tako zamašnu građevinu. Stoga se zbog sve urgentnije potrebe za novom javnom bolnicom u Zagrebu nastoji sagraditi što prije potrebna bolnička zgrada, koja će biti funkcionalna i jeftina, a ipak će poslužiti svojoj svrsi.

I tako se izrada plana za novu zakladnu bolnicu povjerava 1792. godine zagrebačkom zidarskom majstoru Joannesu Eytheru (koji je bio izradio i plan nove bolničke zgrade 1782. godine, ali koji nije bio prihvaćen). U Državnom arhivu Mađarske u Budimpešti sačuvali su se Eytherovi planovi zakladne bolnice u Zagrebu iz 1792. godine, koje je Joannes Eyther i potpisao.⁵³

U vezi sa svojim planom novogradnje bolnice sastavlja Eyther i predračune i troškovnike za zidarske kao i za sve ostale potrebne obrtničke radove i potreban materijal.⁵⁴

Eytherov predračun za zidarske radove za novogradnju bolnice datiran je u Zagrebu 18. studenoga 1792. godine i glasi:⁵⁵

»Überschlag

zu den bey gelegten Plan zu den Agramer Spittal, Wass Baumaterialien und antre Unkosten dar zu erforderlichen sein wird wie folget:

Vor Auss Mass

und zu gleich der Geld Betrag von denen Maurern Arbeith Lohn

106 Cubic Klafter Mauer in dener Fundamenter in gebey als auch bey der Kabellen von einer Cubic Klafter Mauer Arbeith Lohn 506,—

130½ Cubic Klafter Mauer, von einen Cubic Klafter Arbeith Lohn 717,15

Vor Auss Mass Von Ersten Stock sambt Kabellen

120% Cubic Klafter Mauer von einen Cubic Maurer Arbeith Lohn 691,43

Vor Auss Mass von Ersten und zweyten Stock sambt Keller

26 Cubic Klafter gewölber Von einen Cubic Klafter 182,—

Vor 2 Malige Weissung 39,—

Von Tach döcken von Einen Klafter 92,10

4780 Tagwerker Tag zu dener Mauer wie auch zu dener Fundamenth graben 1195,10

Summa 3423,48

Die erforderlichen Baumaterialien

141½ Cubic Klafter Stein in die Fundamenter ein Cubic Klafter 12 1698,—

499000 Ziegel sambt Fuhr Lohn 9 4491,—

3820 Mözen Kalch, ein Mözen à 36 × 2292,—

2865 Führen Sandt 1 Fuhr 15 × 706,15

55000 Tach Ziegel das 1000 à 15 × 825,—

25 Conten ... sambt Schniczarbeit 312,30
Ein Brunn mit 9 Klafter dieses ein Klafter mit graben und das Mauren sambt Stein 24 216,—
Vor Grist Holz und antrer Bau Requisiten werden bey fristig erforderlich 250,—

Summa 10800,45

Ganze Summa von Materialien und Maurer Arbeith betragt zusamm 14,225,33

Steinmötz Arbeith

Vor 1 Kirchen Tohr 1 Haus Tohr 4 Keller Fenster und ein Gewölb Thor zu samm 67,—

Zimmer Mannes Arbeith

Sambt Holz und Handarbeit vor das Tach vermög beiliegenden Ueberschlag 1675,—

Tischler Arbeith

Vermög beiliegenden Ueberschlag 773,36

Schlosser Arbeith

Vermög beiliegendem Ueberschlag 312,30

Glaser Arbeith

Vermög beiliegendem Ueberschlag 250,50

Haffner Arbeith

11 ordinary zimmer Oeffen ein zu 10
2 grenn glasierte Stock offen ein zu 18 betragt zu samm in haffner arbeith 146,—

Summa Summarum 17404,34

Agram 18ten 9^{ber} 792

Johann Eyther
Maurermeister«

Tesarske radove za novogradnju bolnice na Harmici izvodio je Sebastian Hubmann, a stolarske radove Matthias Urban (koji je 3. veljače 1793. godine postao zagrebački građanin, a bio je porijeklom iz Koruške).⁵⁶

Zbog financijskih poteškoća kao i zbog hitne potrebe gradnje nove bolnice bio je Eyther prisiljen da uvelike modificira ranijim planovima zadane dimenzije te nove zgrade bolnice.

Jer dok projekt nove zgrade bolnice od Eythera iz 1782, kao i preinačeni plan Josepha Tallherra iz 1784. godine uglavnom slijede tlocrtnu dispoziciju (modificirajući prostorni raspored unutrašnjosti) najstarijeg projekta bolnice iz 1778—1779. godine, dotle je Joannes Eyther bio prisiljen da potpuno promijeni prvotnu tlocrtnu shemu pravokutnog oblika zgrade s dva kratka unutrašnja krila i sa crkvom u središtu kao najjačim i najvrednijim akcentom ove izdužene arhitektonske mase.

Joannes Eyther u svome planu za zgradu zakladne bolnice iz 1792. godine napušta raniju tlocrtnu shemu te ne projektira više zgradu bolnice kao samostojeću zgradu već kao izduženu jednokatnu uglovnicu s dužim krakom prema današnjoj Gajevoj ulici, i s kraćim krakom prema Trgu i Ilici. Na taj način on izvodi

⁵³ MOL-HTT-C-80-Dep. fund. saec.-1793-144.

⁵⁴ MOL-HTT-C-80-Dep. fund. saec.-1793-144.

⁵⁵ MOL-HTT-C-80-Dep. fund. saec.-1793-144.

⁵⁶ E. Laszowsky — L. Dobronić, Monumenta, o. c., str. 172.

prvi urbanistički prodor od Harmice prema jugu stvarajući na taj način novu gradsku ulicu, tj. današnju Gajevu ulicu. Eyther smješta crkvu izduženog jednobrodnog tlocrta na krajnji zapadni dio kompleksa zgrade kao završetak arhitektonske mase glavnog pročelja, i to vrlo vjerojatno s namjerom da se kasnije, kada to sredstva budu dopustila, proširi korpus zgrade simetrično i s lijeve strane crkve, kao što je to kasnije i učinjeno. Joannes Eyther je vrlo utilitaristički i funkcionalno oblikovao arhitekturu jedne jednostavne i nepretenciozne jednokatne uglovnice (koja bi isto tako mogla biti i neka veća građanska, plemićka ili trgovačka kuća onog vremena) u stilu zagrebačke varijante suhoparnog »Zopfstila« posljednjeg decenija 18. stoljeća. Eyther je na to skromno i funkcionalno oblikovano pročelje pridodao (bez neke veće i homogenije veze s ostalom arhitektonskom masom) nešto raskošnije i skladnije oblikovano pročelje kapele. Pročelje kapele projektirao je Eyther u izduženoj i vitkoj vertikali ukrašenoj pilastrima i kasnobaroknim zabatom, i urešeno kamenim kipovima i tornjićem.

U tome je pročelju kombinirao Eyther arhitektonske elemente marijaterzijanskog baroka s plana pročelja crkve iz 1778—1779. godine sa strožim i hladnijim oblicima ranog klasicizma s kraja 18. stoljeća.

Kao što je već ranije napomenuto, gradnja nove bolnice, koja je bila započela 1794. godine, zapela je zbog pomanjkanja sredstava već sljedeće 1795. godine, te je jedino kapela bila dovršena.

Ovo nekoliko radova zagrebačkog zidarskog majstora Joannesa Eythera od 1775. do 1800. godine ukazuju nam na značajnu građevinsku djelatnost tog majstora u Zagrebu krajem 18. stoljeća. Svakako je za nas najznačajniji njegov projekt za novogradnju zakladne bolnice na Harmici iz 1792. godine, koji nam najočitiije govori o stilskim karakteristikama arhitekture koju je

taj zagrebački zidarski majstor primjenjivao i izvodio prilikom gradnje mnogih zgrada u zagrebačkoj povijesnoj urbanoj jezgri krajem 18. stoljeća, kod kojih nam njegovo autorstvo na žalost još arhivski nije potvrđeno.

Prema tome projektu Eythera za jednu značajnu i važnu onodobnu zagrebačku javnu zgradu iz 1792. godine, možemo utvrditi da je Eyther izvodio svoje zgrade u jednom naglašeno funkcionalnom i utilitarističkom stilu kasnog 18. stoljeća, bez ikakvih suvišnih i »nepotrebnih« dekorativnih i ukrasnih elemenata, ali ipak harmonično usklađenih, te nepretencioznih, jednostavnih i čistih arhitektonskih oblika kakve susrećemo i kod tadašnjih varaždinskih zidarskih majstora s kraja 18. i početka 19. stoljeća.

Jedini ukras pročelja tih jednostavno komponiranih zgrada predstavljaju prozorski okviri pravokutnih oblika sa pravokutnim prozorskim okvirima i jedva nešto naglašenija ulazna vrata.

Na žalost ta nam se jedna od najznačajnijih javnih zgrada staroga Zagreba, tj. zgrada zakladne bolnice na Harmici, nije sačuvala, jer je porušena u prvoj polovici 20. stoljeća.

Joannes Eyther je dakle gradio u Zagrebu krajem 18. stoljeća one tipične malogradske kuće, kojima je glavna odlika i svrha bila da su što solidnije i jednostavnije građene, bez ikakvih skupih i suvišnih ukrasa, kao što je to i odgovaralo teškom vremenu ratnih vihara i neprekidne ratne opasnosti u kojemu je on živio i djelovao.

Možda će ova istraživanja djelatnosti Joannesa Eythera od 1775. do 1800. godine u Zagrebu moći poslužiti da se tome veoma zaposlenomu zidarskom majstoru druge polovice 18. stoljeća i početka 19. stoljeća uzmognu pripisati i još koje druge zgrade iz tog razdoblja u povijesnoj urbanoj jezgri Zagreba.

Zusammenfassung

BEITRAG ZUR FORSCHUNG DER TÄTIGKEIT DES ZAGREBER MAURERMEISTERS JOANNES EYTHER AM ENDE DES 18. JAHRHUNDERTS

Joanes Eyther »Murariorum Magister Moravus«, welcher den 5. Februar 1775. Bürger von Zagreb wurde, war einer der bedeutendsten Zagreber Maurermeister des späten 18. Jahrhundert und am Anfange des 19. Jahrhundert, d. h. bis zur Erscheinung Bartol Felbingers (1809/1810).

Mit Eythers Tätigkeit vom Jahre 1800 bis zu seinem Tode befasste sich dr. Lelja Dobronić.¹ Dieser Artikel befasst sich mit seiner Bautätigkeit vom Jahre 1775 bis 1800.

Joannes Eyther war ein vielbeschäftigter Zagreber Baumeister und hatte schon im Jahre 1782. zwanzig Gehilfe und 10 Lehrlinge, und im Jahre 1795. gar 36 Gehilfe und 7 Lehrlinge.² Bis zum Erscheinen Bartol Felbingers 1809/1810 war er auch der einzige Zagreber Baumeister des späten 18. und des frühen 19. Jahrhunderts.

In der Zeitspanne von 1775. bis 1800. sind uns im Ungarischen Staatsarchiv in Budapest einige interessante Dokumente und Pläne Eythers erhalten geblieben, welche uns über die Tätigkeit dieses Zagreber Baumeisters informieren.

Diese Dokumente und Pläne sind folgende: Kostenüberschläge für den ersten Plan des geplanten Neugebäude des Zagreber Xenodochiums (1779),³ Kostenüberschläge für die geplante

Adaptation des Palais Vojković-Oršić (jetziges Historisches Museums von Kroatien) nach dem Plänen des Geometer des Zagreber Comitats Bacchini (1780),⁴ Kostenüberschläge und Adaptationsarbeiten für die Umbauung der Normalschule in Zagreb (1782),⁵ Pläne des aufgehobenen Franziskaner Klosters in Zagreb (1789),⁶ wie auch sein bis Heute einzig bekannter und signierter Project d. h. der Plan für den Neubau des Zagreber Xenodochiums aus dem Jahre 1792,⁷ welcher ein wertvolles Dokument für die weiteren Forschungen der Bautätigkeit dieses Zagreber Maurermeisters des späten 18. und frühen 19. Jahrhundert bedeutet.

¹ Dr. Lelja Dobronić, Bartol Felbinger i zagrebački graditelji njegova doba, Zagreb 1971, (Bartol Felbinger und die Baumeister seiner Zeit)

² Dr. L. Dobronić, Zagrebački graditelji i građevinski čeh u 18. stoljeću, Iz starog i novog Zagreba, br. V, Zagreb 1974 (Die Zagreber Baumeister und die Maurerzunft im 18. Jahrhundert), S. 70—71

³ Archiv der Stadt Zagreb — Sign. Acta Politica 1780

⁴ Ungarisches Staatsarchiv, Budapest — Sign. MOL, C-43-1780-44:18

⁵ Ungarisches Staatsarchiv, Budapest — Sign. MOL, T-60, NO. 288

⁶ Ungarisches Staatsarchiv, Budapest — Sign. HTT-C-69-Departamentum Scholae Nat. Distr. Zagr.-1782-1-7

⁷ Ungarisches Staatsarchiv, Budapest — Sign. MOL, HTT-C-80-Departamentum fund. saec. — 1790-21-7.